

informatiu arxiu 02

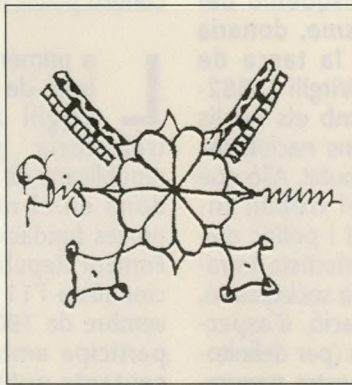
L'Arxiu Municipal avança i es consolida

Desembre
de 1998

ARXIU HISTÒRIC
MUNICIPAL
REUS

L'Arxiu al llarg del present any ha seguit la línia de divulgació iniciada l'any passat i ha anat consolidant la seva sala d'actes com un espai cultural més al servei de la ciutat. A les pàgines que segueixen, entre altres temes, hi trobareu un breu resum de la seva activitat aquest any, així com ja algunes propostes per a l'any que ve. A més, l'any passat l'Arxiu també va encetar una altra línia de divulgació, com és la publicació d'un butlletí, del qual ara teniu a les mans el segon número.

Els dos primers temes són conseqüència de les activitats de divulgació de l'Arxiu (l'exposició "L'altre modernisme" i una conferència sobre Rovira i Virgili), mentre que el tercer correspon a una secció que obre el butlletí amb ànim de continuïtat, perquè també val la pena de conèixer la història

de la institució on hom ha de puar necessàriament per refer amb rigor la història, però en la que habitualment no es pensa que també en té la seva pròpia, d'història, modesta si voleu, però fonamental per a la ciutat, perquè en conserva la seva memòria històrica.

El butlletí és una eina més de l'Arxiu per a la divulgació del patrimoni documental de la ciutat, i també de la seva història. És per això que en el present número —a diferència del primer, que era monogràfic— podreu trobar diferents articles: un treball sobre el Modernisme, un sobre la relació de Rovira i Virgili amb Reus i un tercer sobre la història de l'Arxiu.

També enguany s'ha anat avançant i consolidant en altres línies de treball obertes en la present legislatura, com és la reorganització i millora de l'Arxiu Administratiu, avui en ple funcionament.

I seguirem, per tal d'optimitzar l'Arxiu al servei de la ciutat.

JOSEP M. GALOFRE
REGIDOR DE CULTURA
DE L'AJUNTAMENT
DE REUS

reus cultura

Rovira i Virgili i el republicanisme reusenc¹

XAVIER FERRÉ

"Tota la compenetració del Camp es tanca dins els ulls d'aquest home. El nostre Camp és prou ample i lliure per bastir-hi, si voleu, o la torre de vori de la democràcia, i abastar un estel si cal.

Tot això hauria d'ésser mirat amb bons ulls per la nostra gent, per la gent del Camp que tingui un concepte clar de l'esquerranisme. Un home ideològicament definit és el que ens cal, per tal com hem arribat a l'època de les grans definicions. I això cal fer-ho per damunt dels campanars.

Rovira i Virgili, home d'esquerra, s'ha traçat una etapa ell mateix — part esquerra del Camp— per conèixer-lo i dominar-lo [...]. Rovira i Virgili és abastament definit com home d'esquerra i d'acció. El seu camí és prou clar i això pot ésser orgull pels homes del Camp i de tot Catalunya". (Prous i Vila, Prometheus, Valls, 14-IX-1929)

"Però les millors creacions del catalanisme no figuren pas en el pla de la política oficial. Figuren en la formació interna de la societat catalana, del que podríem anomenar protoplasma del seu poble: el panorama que aquest ofería en el moment màxim del seu esplendor". Joa-

quim Camps i Arboix a l'inèdit *Esquema del catalanisme*, donaria sentit a la tasca de Rovira i Virgili (1882-1949) amb els nuclis republicans nacionalistes de la ciutat. Allò que induïa el treball intel·lectual i polític d'aquest periodista tarragoní era la socialització, la divulgació, d'aspectes bàsics (per definitòris) del nostre panorama històric, els quals servirien de suport per a la reivindicació política. Rovira, doncs, més que com a home estricte de partit, es configura com a historiador i polític que emfasitza determinats processos polítics de la nació que haurien de ser referents per a articular l'exercici de la voluntat política autodeterminista centrada en el lliure pacte entre nacions (ibèriques) i en el federalisme nacional (entre els països catalans). És així que culturalment s'hauria de situar l'autor de *La Nacionalització de Catalunya* (1914) —i de pràcticament tota la tradició catalanista i republicana— en una síntesi de la tradició il·lustrada (model francès de la

voluntat general) i la tradició romàntica (l'esperit de poble), tal com també palesava Joaquim Santasusagna a *El dret nacional i la voluntat*. El que cal aclarir és en quines èpoques la relació entre història i política va realitzar-se en el context polític reusenc.

La primera vinculació de Rovira i Virgili amb la trajectòria política republicana de Reus es dona en el marc del procés fundacional del Foment Republicà Nacionalista l'11 de Novembre de 1906 quan participa amb representants polítics del Camp de Tarragona en un míting, amb polèmica, al Teatre Circ, com recull l'òrgan republicà possibilista *Las Circunstancias* del 13 de Novembre a *El Mitin de los nacionalistas*. Aquest esdeveniment serà recollit per l'editor, i també catalanista republicà, Josep Virgili a les seves *Notes per a un diccionari tarragoní*, esmentant que el diari "dirigí fortes censures als fundadors de la nova entitat i als oradors [Pere Redon, Rovira i Virgili Lluhí i Rissech, J. Nougués i Martí i Julià] que havien de prendre part a l'acte arribant fins a l'extrem de reproduir el mateix diumenge un discurs pronunciat a Tarragona per Pere Lloret, però tergiversant el sentit de diverses

parrafades, amb la intenció de fer creure que el jove Lloret havia ofès i insultat els reusencs"².

L'etapa del Foment en el procés de vinculació a la Unió Federal Nacionalista Republicana (23.VIII.1910) es caracteritza per la reproducció d'articles ideològics de Rovira, que remarcaven d'una banda la necessitat d'una esquerra catalana i de l'altra la reivindicació de la condició social amb la realitat nacional: el que Rovira sintetitzaria amb la relació entre *Nacionalitat i Proletariat*. Aquesta etapa de vinculació amb *Foment* d'abans del Pacte de Sant Gervasi, abastarà fins el 15 de Febrer de 1914 i recollirà articles de Rovira com *Lo Nacionalisme y'ls Partits d'Esquerra* (editat a El Poble Català el 16.II.1911 i publicat a *Foment* el 17.II). En aquesta etapa el diari s'adherirà a l'homenatge a Rovira i Virgili a l'ocasió de l'editor del primer volum de la *Història dels Moviments Nacionalistes*, definint-lo com "lo culte y erudit escriptor català; pels seus treballs d'un gran valor científic en defensa de la personalitat nacional de Catalunya" i "abnegat defensor de les nacionalitats europees" (*Foment*, 31.I.1913).

¹ Text revisat del col·loqui del dia 15 de gener de 1998 a l'Arxiu Històric Municipal de Reus.

² Per a una semblança de Rovira i Virgili per part d'un republicà catalanista adscrit al nucli de "Foment", vegeu "Antoni Rovira i Virgili" a Marian ROCA i MUNTER, *Anècdotes i Records de la Meva vida* (Reus, 1970), pàg. 215. *Las Circunstancias* (11.XI.1906) situava el míting de fundació del Foment en el procés de configuració de Solidaritat Catalana. "Como se previó [l'acte] fue un mitin de solidaridad vergonzante". Vegeu també del mateix diari l'editorial del 18.XI.1906, *Aun no osamos*, on diu que la plataforma solidària "no tiene nada que ver con la República". Els possibilistes no veien bé que Solidaritat Catalana no s'unís amb Unió Republicana. *Diario de Reus* del 13.XI.1906 també assabentava de l'acte esmentat que fou "regularmente concurrido". Per a una informació del míting reusenc dels de l'Associació Catalanista, corresponent tarragonina de La Unió Catalanista, vegeu *Lo Camp de Tarragona* del 17.XI.1906 on es defineix el Foment Republicà Nacionalista com a resultat de "l'acoblament dels federals y'ls elements avensats de la dissolta Lliga Catalanista", i el míting com "un veritable èxít". Per al context d'aquesta entitat catalanista vegeu la primera part de la recerca de Mercè COSTAFREDA i FELIP, *Orígens del catalanisme a Tarragona 1900-1914*, Diputació de Tarragona, 1988.

³ val a dir que posteriorment Rovira reivindicava "el dret dels pobles a la llibertat nacional" responant a "unes recents conferències de Fabra Ribas" (*Foment*, 11.VI.1918, prèviament editat a *La Publicidad* el 9.VI.1918).

⁴ La difusió de fragments d'obres de Rovira continuà amb la traducció del pròleg de *El Nacionalismo Catalán*, amb un comentari annex que conceptuava Rovira com "el primer biòlegista del catalanisme" (*Foment*, A posta del *Nacionalismo Catalán*, 6.V.1917).

⁵ Rovira i Virgili va mantenir correspondència amb Joaquim Santasusagna almenys en dues ocasions. La primera des de la *Revista de Catalunya* (Juny de

Entre el Pacte de Sant Gervasi (1914) i l'ingrés de Rovira a Acció Catalana (Juny de 1922), *Foment* inclourà articles del polític republicà sobre la I Guerra Mundial (entre el 21.VIII.1914-17.VII.1915), de caire francòfil i favorable als drets polítics de les nacionalitats (i.e.: *L'hora dels pobles*, 2.VI.1915), reproduïts anteriorment a l'òrgan aliadòfil *Iberia*. A nivell local, d'altra banda, la polèmica s'establiria amb socialistes que identificaven reivindicació nacional amb interessos contraris al proletariat, com s'esdevenia amb *Justícia Social* (3.I.1914) que definia críticament la tasca de Rovira (probablement amb la ploma de Fabra i Ribas): "*El culto escritor nacionalista solo ha estudiado las teorías de Marx y la organización política y sindical de la clase trabajadora en las columnas de los periódicos burgueses*" ja que "*una cosa es el sentimiento patrio y otro muy distinto la acción, bajo una bandera nacionalista y patriótica, de un partido político esencialmente opuesto, como burgués, al partido obrero, al partido de clase en que necesariamente ha de militar el proletariado universal. Conste pues que políticamente nacionalismo y socialismo son incompatibles*"³.

Del que fa Rovira i Virgili ideòleg, *F o m e n t* (28.II.1916) reproduirà el segon capítol de *Nacionalisme i Federalisme* amb el títol "Nacionalisme contemporani", com a avenç editorial. La tesi que se'n destacava era que "els vertaders movi-

ments nacionalistes no començaren fins després de la Revolució Francesa", tot separant l'etapa medieval de la moderna: "són idees, i ja no solament forces com abans. Persisteix la llei de la Natura, però limitada i encarrilada per la raó. La biologia és corregida i interpretada pel Dret". El context d'aquesta idea s'emmarcava en el fet que una setmana abans *Foment* reproduïa els acords bàsics de la conferència de Lausanne sobre nacionalitats al qual assistí Alfons Maseras. Calia vincular doncs el dret a l'autodeterminació al context internacional per mitjà de *la voluntat política*, tal com el propi Rovira establiria posteriorment a *Iberia* amb *La Voluntat dels Pobles* (17.II.1917)⁴.

Però un dels fets centrals que marca la relació de Rovira amb els nuclis republicans reusencs és la conferència que fa el 16 de novembre de 1922: *El Problema de les Nacions Ibèriques* que prenia com a model l'anterior dissertació a l'Ateneu barcelonès, *Els Camins de la Llibertat de Catalunya* (fulletó distribuït al si de les joventuts del

Foment Nacionalista Republicà). La reflexió de Rovira comprenia: a) Els noms d'Ibèria i d'Espanya a través de la història, b) L'evolució de les quatre nacionalitats de la península ibèrica: castellano-panyola, galaico-portuguesa, catalana i basca, c) Les fórmules de convivència peninsular: unitarisme, federació, independència nacional, d) La constitució interior i la relació exterior la futura Catalunya. La tesi de Rovira era que calia superar el federalisme d'estat per a assolir un pacte entre les quatre nacions ibèriques; tot centrant una federació nacional per a Catalunya, València, Illes i Rosselló. Però la base teòrica destacable raïa a entendre les tesis de Pi i Margall des de les possibilitats màximes d'optar a la independència si aquesta era la voluntat dels col·lectius nacionals: "Pi partia del principi de que les nacions tinguessin voluntat d'unir-se federativament però si vegés que n'hi ha que volen ésser independents, no vacil·laria ell en reconèixer la seva independència (...). Totes les fórmules han de partir de la plena sobirania catalana". I enfasitzava

que "Si Catalunya fos regió, acceptariem la fórmula regionalista, però com que és Nació, aspirem a la independència. La regió i la nació es diferencien en la seva perspectiva històrica". En qualsevol cas doncs, Rovira optava per una llibertat política que no tenia cap paral·lelisme amb l'intervencionisme espanyol que practicava la Lliga als anys vint (encara que la idea de l'Espanya Gran fos teoritzada en vida de Prat de la Riba, 1916). Heus ací la proposta de federalisme nacional interior i una aplicació de la confederació *internacional* peninsular. Res a veure amb el federalisme (unitari) d'estat o amb l'Estat integral republicà espanyol dels anys trenta. Aquest posicionament fa que l'historiador polític fos referent de catalanistes significats propers a Acció Catalana com Joaquim Santasusagna, qui destacava que "Antoni Rovira i Virgili ha pogut dir que en el moment de desfer un poble és quan comença el seu dret nacional. No pas abans -podríem afegir per precisar", en el sentit de centrar la voluntat política com a determinació d'un país⁵. Tot aquest període d'aprofundiment de la consciència de pertinença, marcat per la política d'Acció Catalana (Rovira hi intervingué entre 1922 i 1928), es complementarà amb el programa socialitzant que arrencava d'ençà de *El Poble Català*, i es concretarà en l'ingrés de Rovira a Esquerra Republicana de Catalunya a l'octubre de 1932. El republicanisme de Rovira doncs no es diluïa en el nacionalisme cultu-

1926) on l'assabenta de la difusió de la revista (2.000 subscriptors) en contrast amb revistes d'altres països: "Tenint en compte l'àrea de difusió del nostre llenguatge —escriu Rovira— (...), aquest resultat [de la difusió] és esplèndid, molt superior al de les revistes espanyoles similars [*Revista de Occidente?*] i al nivell de les reeixides revistes estrangeres. El nostre pressupost, està molt nivellat". La segona ocasió va ser en una lletra del 25 de juny de 1932, en la qual assenyalava una estratègia en el marc de debat sobre l'Estatut de 1931 a les Corts espanyoles: "La lliçó dels fets, crec que és aquesta: res de descoratjament, però una mica de recança, i sobretot cal anar a una intensificació, per procediments seriosos i eficaços, de la feina interior" [Arxiu Joaquim Santasusagna. Centre de Lectura de Reus].

⁶ Contràriament al que sosté J. Marfany: "El republicanisme federal es perd amb el nacionalisme" (*El País*, 20.XI.1997). Rovira definiria el republicanisme *nacionalment* (= confederació) partint del debat sobre la nacionalització dels catalans. El periodista es desmarcava de la concepció federal d'abast estatal, fent-la extensiva únicament als Països Catalans.

⁷ Les *Circumstàncies* hi remarcava que "Rovira té també, la virtut trista de desfer tot allò que té als dits (...). El seu ingrés a l'Esquerra és l'assegurança de la derrota d'aquest conglomerat absurd". Aquest diari s'adhereix a Acció Catalana el 21 de març de 1930.

⁸ Es tracta de les conferències de Rovira i Virgili a l'Ateneu de Vila-seca sobre Pi i Margall (LC, 25.IV.1930), al Morell sobre *El nou federalisme* (LC, 10.V.1930) al Teatre Bartrina organitzada per l'entitat adherida a Palestra, La Roca, titulada *De 1640 a 1714* (vegeu-ne la reproducció a *Les Circumstàncies*, 13.IX.1930 i un resum a *Foment* de la mateixa data). Ambdós diaris coincidien a remarcar la vinculació entre la coneixença dels fets passats amb les reivindicacions del moment, conjuntura revolucionària cara a la proclamació de la República. *Foment* dirà que "Rovira i Virgili desvetlla la consciència catalana per mitjà de lliçons d'història de Catalunya" (vegeu també editorial de *Les Circumstàncies* de la mateixa data probablement escrita per Joaquim Santasusagna, "Rovira i Virgili").

⁹ En principi la candidatura de PCR per al Camp de Tarragona era integrada per Antoni Rovira i Virgili, Josep Briansó (màxim representant del Partit a la circumscripció) i Macià Mallol (LC, 18.VI.1931). La retirada de la candidatura es produirà molt poc abans de les eleccions legislatives, el 26.VI.1931 amb el manifest "El Partit Catalanista

República de la Circumscripció de Tarragona, als electors de les nostres comarques". Era un punt d'arribada de la polèmica amb la candidatura d'esquerra (vegeu, per exemple, l'editorial de LC, *Contra les demagògies, liberalisme* del 24.VI.1931).

¹⁰ Segons *Les Circumstàncies* (1.VII.1931) Marcel·lí Domingo treurà 67.830 vots, seguit de Julià Nogués, 61.732, Jaume Carner 56.484 i Loperena, 46.687.

¹¹ Del que es desprèn d'una notícia de LC, 5.VII.1931. Des de l'òptica de *Foment* (15.I.1932) la crítica a l'orientació del PCR era palesa (vegeu l'editorial, *La desorientació d'Acció Catalana*).

¹² En el procés d'ingrés a ERC Rovira pronuncia una conferència al Centre de Lectura, L'autonomia de Catalunya (*Foment*, 15.V.1932). vegeu edició a càrrec de Josep Murgades (Centre de Lectura, Reus, 1996). Mesos després en una conferència al Teatre Principal de Tarragona (12.XI.1932), *Una hora gran per Catalunya*, Rovira autocrítica la pròpia trajectòria: "de trenta anys ençà no hi ha hagut a Catalunya un partit estable". ERC, segons Rovira, oferia aquesta estabilitat en la majoria social del Principat a començaments dels anys trenta.

¹³ Vegeu *Foment*, 22 i 23.XI.1932. Ventura Gassol aventajà Rovira a tota la circumscripció en un total 25.441 vots. També l'acte polític de la victòria de l'ERC a *Foment*, 13.XII.1932 amb intervenció dels diputats Josep Folch, Josep Andreu, Rovira i Virgili, Jaume Simó, Gonçal Ibars.

¹⁴ Anteriorment l'ideòleg republicà pronuncia una altra conferència al Centre de Lectura el 5 de maig de 1933 sota el títol *La Catalanització general* (ed. cit. de Josep Murgades). Vegeu també un davantal homenatjador: "Antoni Rovira i Virgili" per Sònia (*Foment*, 2.IV.1933) i la reproducció d'un article de l'heterodox Agustí Escllassans editat a *La Humanitat* (*Foment*, 7.V.1933) on sintetitzava les etapes de Rovira des del federalisme de Pi i Margall fins a l'adhesió a la "Revolució catalanista" personalitzada per Macià passant per "un ample moment de repòs" referint-se a l'etapa de Prat de la Ribera i que Rovira concretà en la col·laboració a *La Veu de Catalunya* (1916-1923).

¹⁵ Vegeu *Foment* (25.I.1936). Rovira intervé en un míting a Móra amb Serra Munter, Pi i Sunyer, Bladé i Adell.

¹⁶ *Diari de Reus* (30.I.1937) esmentava que "El federalisme com a mitjà ha de tenir present que pactar és renunciar. I els pactes són sempre limitacions, actituds transients per a l'harmonia, no pas solucions definitives".

ralista, ans la nació es definia com a *nació política* a través d'una república confederal oberta a l'opció de la lliure determinació. No existia nació cultural sense nació amb estructura política sobirana. Des de la república confederal des de cada nació política⁶. Per a Rovira —partint de la idea de pacte pi i margalliana entre cada nació— allò substantiu era una república confederal des de cada nació política.

Aquest era el sentit polític del seu període a Acció Catalana que *Foment* (16.XI.1922) definia com a "la nova organització nacionalista d'avensada en la tasca patriòtica de la qual tant obiradores esperances hi ha posades". Però eren unes esperances, condicionades per l'agudització de la lluita social enfront del regionalisme lligaire que donava suport al pronunciament Primo de Rivera, del tot insuficients, Així, Rovira d'ençà de gener 1930 maldava per esquerranitzar l'opció nacional des d'Acció Republicana i, un any més tard amb el Partit Catalanista Republicà, abans d'identificar-se al laborisme republicà d'Esquerra. I aquesta etapa de transició del liberalisme del PCR a ERC restarà reflectit a les planes de *Les Circumstàncies* entre l'11 d'agost (quan el diari reusenc d'AC es fa ressò de retorn de Rovira a *La Publicitat* amb un editorial: *Actituds Nacionals*) i el 4 de novembre de 1932 (amb les crítiques que hi adreça a Rovira en un altre editorial: *La nova virada de Rovira i Virgili*)⁷.

El període de transició entre 1930 i 1932 ve marcat per uns actes entre divulgadors de la història del país⁸ i les intervencions a les candidatures del PCR i ERC. Mentre que *Foment* —identificat amb aliança de forces republicanes d'esquerra— no dóna suport al nou partit de Rovira, AR, tal com ho palesa l'editorial del 29.XI.1930, El Front Únic de les Esquerreres: "Nosaltres no hem ingressat a Acció Republicana perquè hem vist que aquesta organització no tenia prou força per a atreure's els nuclis dispersos per Catalunya i menys les personalitats destacades", tampoc no es mostra favorable a la fusió entre els partits liberals-republicans que donaria lloc al PCR (*Foment*, 7.II.1931). Val a dir que la participació electoral del nou partit catalanista republicà al Camp de Tarragona és efímera restant Rovira i Virgili com a únic representant a títol independent⁹ en un context de confrontació amb Esquerra Republicana, caracteritzat per la necessitat d'aprofundiment de l'etapa liberal, que havia de superar un hipotètic retorn a la dictadura dels set anys (1923-1930), tal com es desprèn de l'editorial de *Les Circumstàncies*, "El Moment polític" (27.VI.1931). El fracàs de la candidatura de Rovira és clar. A les eleccions de Juny de 1931 treu un total de 6.949 vots, mentre que resulta vencedora al conjunt del Camp la candidatura d'Entesa Republicana¹⁰. La idea de periodistes com Agustí Calvet de proposar una força entremig d'ERC i la Lliga a partir del que restava d'AC, i

amb personalitats com Jaume Carner, Rovira i Virgili, sectors de la Unió Catalanista era poc possible en una conjuntura de clarificació política cap a l'agrupament republicà acabat per Francesc Macià¹¹. Però la proposta centrista de Gaziol no era pensable en una situació hegemònica per la radicalitat política de centreesquerra (ERC) per la qual Rovira opta amb el ressò a *Foment* (19.X.1932): "Jo crec que la política d'embranchada que ara necessita Catalunya només poden donar-la els grans partits. En una forma o altra tots els catalans d'avui que volien donar un sentit d'eficàcia a la seva situació política hauran de recolzar directament o indirectament un dels dos grans partits [Lliga Regionalista o Esquerra Republicana]"¹². Rovira, integrat a ERC, participa en la presentació de la candidatura republicana a la Casa del Poble en aliança electoral amb Unió Socialista de Catalunya i el Partit Radical Autonomista (*Foment*, 12.XI.1932). A Reus obtingué un total de 2.629 vots (24.854 al total del Camp), Jaume Simó i Bofarull n'obtingué 2.926 i Josep Andreu 2.738 i a la circumscripció de Tarragona, ERC comptà amb 24.116 electors, seguida de la Lliga i carlins amb 21.088 i els marcel·listes i Acció Catalana amb 19.960¹³. El ressò de Rovira a Reus d'ençà de la militància a ERC se centrà, com en bona part de la trajectòria anterior, a realitzar conferències que divulgessin la consciència històrica en clau de consciència política¹⁴, sobretot en

conjuntures caracteritzades per un procés de populisme conservador que acabarà en els fets d'octubre a l'ocasió de l'aprovació de la Llei de Contractes de Conreu. És així que Rovira, conjuntament amb Pau Sans, Joan Sentís, Dolors Bargalló i Ventura Gassol, participa en un míting a l'ocasió de l'11 de Setembre de 1934, organitzat per la Joventut del Foment Nacionalista Republicà, on recorda que "Avui [1934] ocorre igual com allavors. Catalunya ha de tómer més als enemics d'aquí [Lliga] que de fora. Hem de tómer més aquests perquè com l'any 1923 no facilitin la clau per entrar a Catalunya" (*Foment*, 14.IX.1934). Aquesta és la darrera intervenció que he pogut localitzar en un context de lluita política nacionalitària, que al capdavant era una lluita social, clarificada amb la victòria del Front d'Esquerreres al qual Rovira contribuï en les campanyes per ciutats de la demarcació tarragonina¹⁵. Fins aquí la relació de Rovira i Virgili amb els nuclis republicans reusencs. Allò que en caldria destacar és una trajectòria caracteritzada per la socialització de la consciència nacional i, sobretot —en l'etapa de militància a Acció Catalana— en la idea d'un federalisme nacional cara a l'interior de les Terres Catalanes i un ideal de confederació entre quatre nacions: Catalunya, Castella, País Basc i Galícia¹⁶. És a dir un pacte entre iguals que deixava oberta l'opció d'independència política. Rovira i Virgili com a exponent de la ideologia nacional orientada en el republicanisme federal nacional. ◇

Els papers del Prim

ARXIU HISTÒRIC
MUNICIPAL
REUS

5

El passat mes de setembre l'Ajuntament va adquirir un lot de quasi tres-cents documents familiars del general Prim, tots ells inèdits, que es van subhastar a Barcelona, el dilluns dia 28 del referit mes, procedents d'un fons familiar dels propis descendents.

Es tracta fonamentalment de cartes que Prim va enviar a la seva mare. També hi ha correspondència de la seva dona a la seva mare, amb el detall, en aquest cas, que sovint hi ha un breu afegit de la mà del general.

És una correspondència familiar i per tant íntima. Enviada des d'arreu del món on va viatjar, en ella es comenten les petites i les grans incidències familiars i

fins de vegades les impressions particulars de Prim davant de les diverses situacions en què es va trobar.

Prim va mantenir sempre una correspondència continuada amb la seva mare —de la qual aquesta documentació ara adquirida n'és una mostra prou representativa— per la què podem comprovar l'afecte que li professava i la seva preocupació per ella.

Zamora 11 Junio
Madre mia querida: He
que'aca sin novedad,
mañana saldne de aqui
con el vapor de Albany
y sobre los cinco y media
llegaremos a ese puerto
y desde luego me dirigire
a la casa de gracia
Hasta mañana la aboga
w. b. m. *Prim*

Cronològicament, les cartes cobreixen bona part de la seva vida i en conjunt, la documentació la ultrapassa, ja que hi ha des de documents de la família de la seva mare fins a algunes cartes dels seus fills.

En conjunt, es tracta d'una sèrie documental ben important per a estudiar la figura de Prim, ja que permet entrar de ple en l'àmbit de la seva vida privada i aprofundir en la seva personalitat.

Aquests documents vénen a millorar notablement el fons que sobre Prim disposa l'Arxiu Municipal, que fins ara era d'un centenar de documents i mercès la nova entrada ha passat a cap els

quatre-cents.

Dissortadament, l'anterior propietari d'aquest fons en va desfer la seva unitat documental i a causa d'això l'Ajuntament només va poder accedir a la compra d'una part, la quantitativament més important. Tot i així, però, es tracta d'un notable fons patrimonial per a la ciutat, la qual cosa fa que no disminueixi en absolut la valoració totalment positiva que n'hem de fer de la seva adquisició.

Actualment la nova documentació està en fase de catalogació i per tant fora de consulta, però un cop enllestida, l'Arxiu la posarà tot seguit a l'abast dels investigadors. ◇

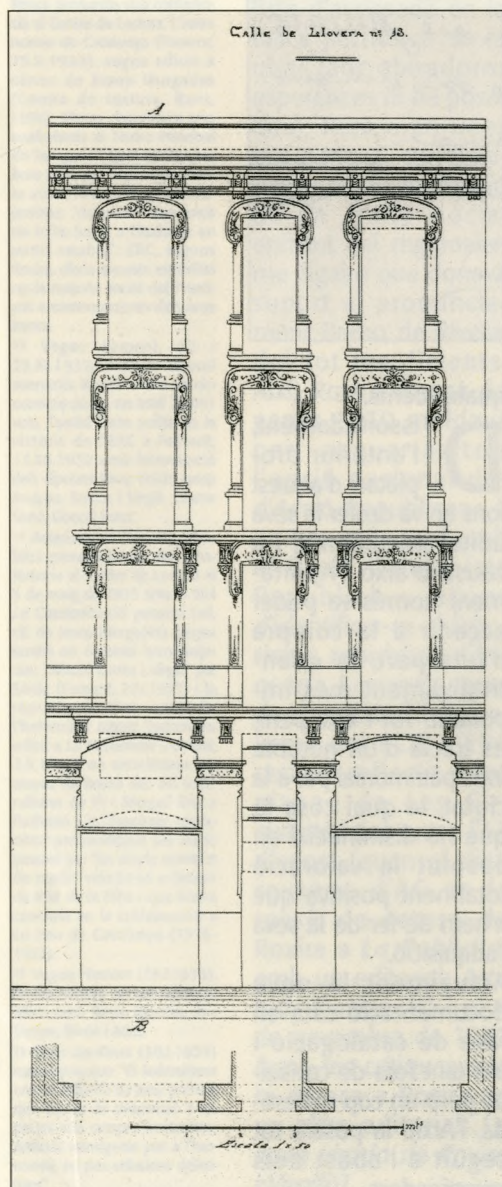
Malta 10 Junio
Madre mia querida: He
que'aca sin novedad,
mañana saldne de aqui
con el vapor de Albany
y sobre los cinco y media
llegaremos a ese puerto
y desde luego me dirigire
a la casa de gracia
Hasta mañana la aboga
w. b. m. *Prim*

L'art Modernista

MARGARIDA RIU

El modernisme és un moviment que es va desenvolupar a finals del segle XIX i principis del XX i que, amb ànsia innovadora i cercant la identitat pròpia, abasta la totalitat de les manifestacions artístiques, sobretot l'arquitectura i les arts decoratives, així com la literatura i la música.

El desenvolupament del modernisme català s'emmarca amb l'aparició d'una sèrie de corrents artístics i culturals, especialment arquitectònics i decoratius, que van sorgir a Europa a finals dels segle XIX: l'Art Nouveau a França i Bèlgica, el Modern Style a Gran Bretanya i EE.UU., el Jugendstil a Alemanya i el Florale a Itàlia.

Artísticament el modernisme és un estil derivat bàsicament del pre-rafaelisme i el simbolisme, caracteritzat pel predomini de la corba sobre la recta, la riquesa, el detallisme i l'ús freqüent de motius vegetals en la decoració, el gust per l'asimetria, l'esteticisme refinat i el dinamisme de les formes.

El seu origen es situa a Anglaterra, amb el Revival Gòtic que havia donat, vers el 1870-80 un estil, l'Aesthetic Movement, preludi contingut de l'Art Nouveau.

Pictòricament el modernisme significa una ruptura amb la tradició romana de la nostra pintura del dinovè, i a l'igual que els literats, dramaturgs o arquitectes, els pintors de les acaballes del segle admiren models apareguts més enllà dels Pirineus, a França, Alemanya i Anglaterra.

El 1884, quan el mot apareix, potser per primera vegada a Catalunya, a la revista L'Avenc, els pintors Ramon Casas i Santiago Rusiñol, encara uns desconeguts, presentaren a la sala Parés obres amb el ressò de l'impressionisme francès i que ja foren controvertides per la crítica. Són però les pintures de Josep M. Tamborini, Sebastià Junyent o Joan Brull les més representatives del modernisme amb la seva interpretació típicament idealitzada de la feminitat.

Josep Llimona difon el mateix model femení en les seves realitzacions escultòriques de dones d'aparença virginal, un idealisme d'origen francès tant en l'exaltació de la feminitat com en el suggeriment d'una existència idíl·lica i pacífica.

En realitat foren pocs els artistes catalans que crearen la frontera per abeurar-se

directament de fonts estrangeres. Hi ha el cas paradigmàtic de Santiago Rusiñol i Ramon Casas que efectuaren llargues estades a París o el d'Alexandre de Riquer, que viatjà a Anglaterra i que fou una de les figures que contribuï d'una manera més decisiva a l'esclat de les arts ornamentals amb la dignificació estètica dels objectes de producció industrial com ara teixits, ceràmica, mobiliari, vidre, paper de decoració d'interiors, un moviment que influï positivament en la florida, a casa nostra, de les arts decoratives o aplicades.

A nivell popular el modernisme era sobretot un art simbolista i, que especialment en les arts decoratives, amb la seva sinuositat i exuberància, s'emmarcava dins de l'Art Nouveau francès.

Escultors com Lambert Escaler, dibuixants com Lluís Bonnin, pintors com Pau Roig, moblistes com Gaspar Homar, dissenyadors com Josep Pey, cartellistes com Gaspar Camps, els mateixos Ramon Casas o Alexandre de Riquer, orfèvres com la família Masriera, perpetuaren un estil en la decoració que aviat restà desproveït de la inquietud renovadora que informà els primers modernistes.

És, però, en l'arquitectura on el modernisme logrà desenvolupar-se amb tota la seva amplitud a partir del tombant de segle.

L'arquitecte modernista més original i vigorós fou Antoni Gaudí i Cornet, nascut a Reus el 1852, qui amb la casa Vicens (1878-80) marcà el començament del moviment, seguit per Lluís Domènech i Montaner.

A. Gaudí posà fi a l'arquitectura historicista i eclèctica de l'època i ha estat sens dubte la figura cabdal del modernisme català i el màxim arquitecte que hagi tingut mai Catalunya.

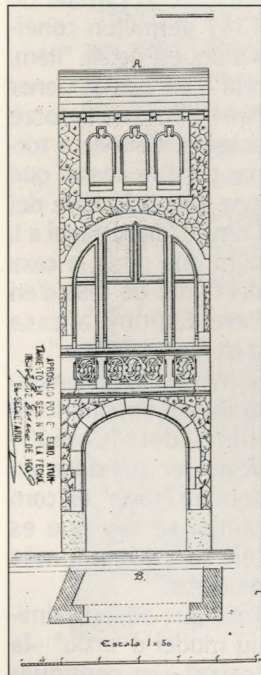
La seva obra està marcada per l'esforç de superar els estils històrics i aconseguir una plàstica i unes formes estructurals pròpies, amb una utilització molt lliure i personal tant de l'art musulmà com dels estils gòtic i barroc, amb especial desenvolupament de tots els oficis i arts aplicades. La seva obra es centra principalment a Barce-

lona: el parc Güell (1900-14), la casa Milà (1906-10), i la Colònia Güell (1908-15) entre d'altres, i la seva gran obra, la Sagrada família en la qual treballà del 1918 al 1926 any que morí accidentalment.

Lluís Domènech i Montaner (1850-1923) fou el deixeble més important de Gaudí. Arquitecte i polític, fou un dels organitzadors de l'assemblea que aprovà les Bases de Manresa (1892) i diputat el 1901 i 1903, es donà a conèixer el 1888 amb la construcció de l'Hotel Internacional per l'Exposició Universal de Barcelona. Entre altres construccions seves destaquen el Palau de la Música Catalana (1905-08) i l'Hospital de Sant Pau (1902-12) a Barcelona. A Reus bastí l'Institut Pere Mata (1897), la casa Navàs (1901) i la casa Gasull (1911).

Ambdós arquitectes reaccionaren contra el neoclassicisme, el seu espai paral·lelepèdic, la seva decoració de contorns llisos i l'absència de color, oposant-li una nova recerca de dimensió espacial, amb absoluta llibertat compositiva i exuberant decoració, en la qual es combinaven la totxana, la ceràmica vidriada, la fusta i el ferro forjat.

Aquest camí decoratiu fantasiós i estructuralment innovador dels dos arquitectes fou seguit aviat per molts d'altres, com Antoni Gallissà, Jeroni Ferran Granell, Bonaventura Bassegoda, i sobretot Josep Puig i Cadafalch.

L'exposició "L'altre Modernisme"

Arxiu Municipal, 21 de setembre al 14 de novembre de 1998

Quan es parla de Modernisme a Reus, hom recorda la gran obra dels millors arquitectes, principalment Lluís Domènech i Montaner amb la Casa Navàs (1901) i l'Institut Pere Mata (1897) o la casa Rull (1901), però la Ciutat disposa també d'un altre Modernisme, més modest, però no per això menor, ni tampoc menys immers en l'estil i l'esperit de l'època, i que pel seu gran nombre d'obres imprimeix caràcter al conjunt arquitectònic de Reus.

A l'exposició presentem una mostra d'aquest "altre Modernisme" amb vint-i-cinc dels projectes d'obres que es conserven a l'Arxiu Històric Municipal i que per primer cop són exposats al públic. Els plànols porten el vist i plau de l'arquitecte municipal Pere Casellas i són signats pel seu col·lega Pau Montguí.

Són obres que si bé en molts casos combinen elements clàssics i noucentistes, aquests conviuen amb els elements més representatius del Modernisme floral. Són obres senzilles amb façanes de composició asimètrica i

L'arquitectura modernista a Reus

L'altre modernisme

Del 21 de setembre al 14 de novembre de 1998
Arxiu Històric Municipal de Reus
Plaça del Castell, 37

amb l'harmonia del Modernisme, obtinguda a partir del joc que es dona amb la combinació de les obertures de l'edifici.

La mostra es complementa amb una sèrie de fotografies del nostre millor Modernisme, procedents del Patronat Municipal de Turisme i Comerç.

ARXIU HISTÒRIC
MUNICIPAL
REUS

7

Notes per a la història de l'Arxiu Municipal de Reus (I)

EZEQUIEL GORT
JUANPERE

L'Arxiu Municipal és, per definició, l'encarregat de la conservació, catalogació i difusió de la documentació generada per l'Ajuntament des dels seus orígens fins a l'actualitat, així com de tota aquella altra que, al llarg dels temps li ha estat cedida, sigui en dipòsit o bé per donació, procedent d'altres entitats i empreses, públiques i privades, o bé de particulars.

El naixement de l'arxiu

Els arxius tenen el seu origen en la necessitat de les

institucions i de les entitats –públiques i privades– de conservar ordenadament la documentació que generen

al llarg del temps. En aquest sentit, l'existència d'un arxiu, és un resultat natural i imprescindible de tota funció administrativa.

Es pot dir, doncs, que els arxius municipals són gairebé tan antics com les mateixes municipalitats, ja que al poc d'existir, i de generar la primera documentació pròpia de la seva activitat administrativa, va caldre guardar-la convenientment i en augmentar el volum documental es va formar l'arxiu.

De tota manera, sovint, la primera notícia coneguda d'un arxiu, resulta ser ben tardana, tot i l'evidència de la seva existència anterior. És, entre altres, el cas de l'Arxiu Municipal de Reus, que no figura documentat de manera fefaent fins l'any 1577.

Els primers temps

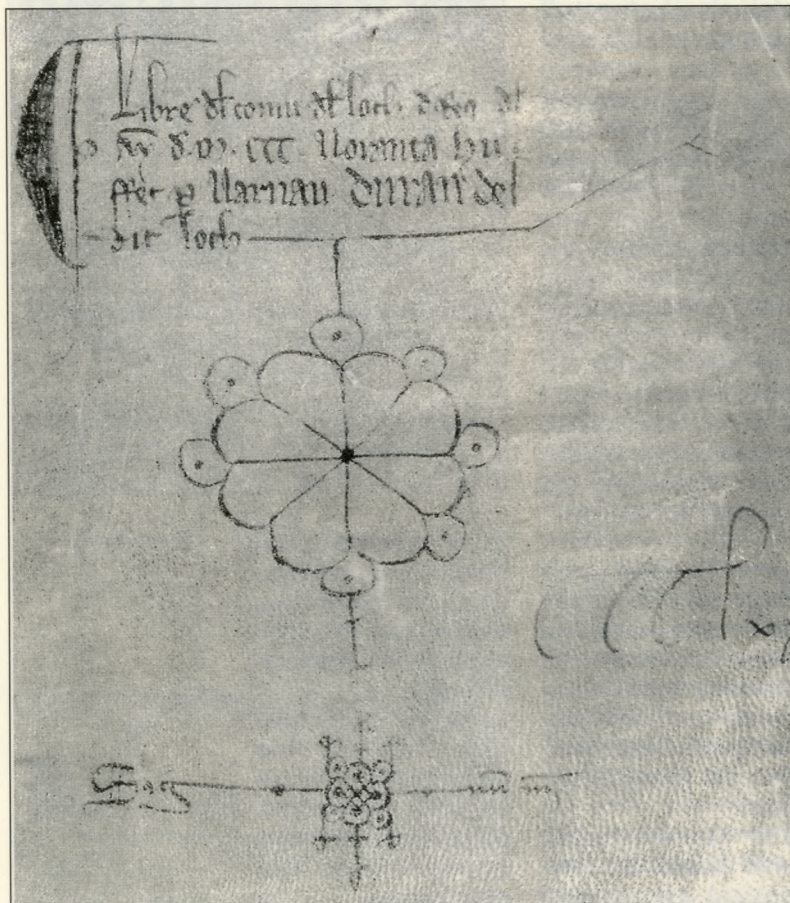
Durant els primers temps de la municipalitat –aquí, com arreu– sembla que es va generar poca documentació, o almenys se'n conservava molt poca, degut probablement a que la mateixa formació de la municipalitat va ser lenta i les diverses funcions pròpies només es van anar agafant i consolidant a poc a poc, al llarg dels segles XIII i XIV.

És per això que als primers temps no calia cap gran espai per a guardar els papers i els

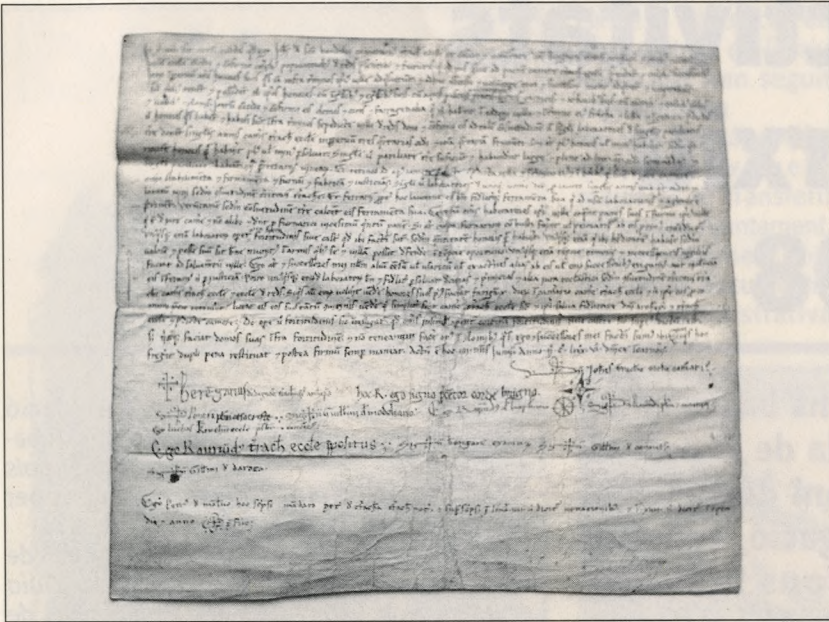
pergamins, i tots els que calia conservar cabien perfectament dins d'una sola caixa, això si però, hom tenia prou cura de la seva conservació, com és el cas de Reus: a mitjan segle XIV, la documentació sembla que es guardava en una caixa, coneguda com la "caixa del Comú" i que era custodiada directament per un dels jurats de la vila.

Cal destacar que aquesta "caixa" sembla que no era guardada a la casa de la vila, potser perquè era encara inexistent a mitjan segle XIV, sinó a casa d'un dels jurats i, com que eren renovats anualment en el càrrec, cada any devia passar de la casa del jurat "vell" a la del jurat "nou". Dos assentaments de clavaria de 1347 permeten conèixer aquest detall: "Item, rebí d'en Bernat Gener [tres lliures i catorze sous] que'ls avia a tornar per l'an passat que avia tengut lo libre del Comú", "Item, paguí a l. hom que portà la caxa del Comú de casa d'en Pere Espuny a casa d'en Arnau d'Olives". Si més no la documentació més important –el llibre del "Comú"– devia ser guardada en aquesta "caixa" tal com també se sap que es feia en temps més moderns.

Tot i que aquest primitiu model d'"arxiu" –la "caixa"– va continuar

utilitzant-se fins els temps moderns (reservada però només per a conservar la documentació més important, tancada sota tres claus i guardada a la casa de

la vila), la paperassa que s'anava generant es devia acumular, fent necessari l'ús d'un armari en qualsevol racó adient de la casa de la

Les escrivanies de la vila

Una altra referència de l'interès que hom tenia per la conservació

documental la trobem datada el 24 d'agost de 1466:

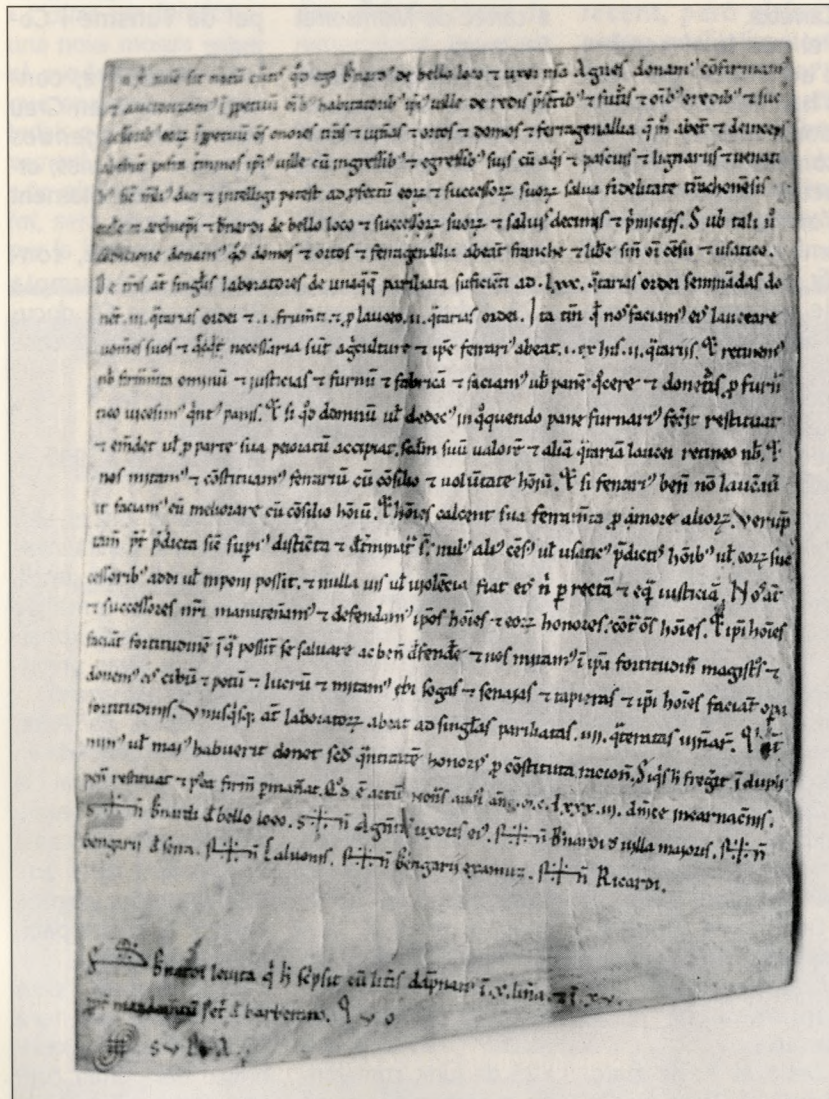
"Item sobre la scrivania qui està mal tractada en manera que les scriptures són mal guovernades (...) sobre les quals coses delibera lo dit consel quant a la scrivania, vol lo dit consel que hi sie fet tot sforç en manera que la casa de la scrivania sia degudament obrada". Aquesta casa devia ser al solar de l'actual plassa de les Peixateries velles, al costat de la primera casa del Comú.

L'arxiu de la nova casa de la vila

Cap a 1575 la vila va adquirir un edifici a la plaça del Mercadal i s'hi devia traslladar aviat. I potser és per això que l'arxiu aleshores devia restar descurat, i d'aquí que l'any 1577 el consell ho observés i decidís fer un armari on guardar la documentació:

"Que los privilegis y actes de la present vila van en mal recapte per no tenir armari per dits efectes y com que en la present casa haga un armari que també se pert que no fa nengun fruit, si farà de dit armari un arxiu. Que és fassa lo arxiu per què és molt necessari".

No hi ha cap notícia de com es va ordenar llavors la documentació, i cal esperar a uns pocs anys més tard per trobar la primera referència coneguda d'una intervenció a l'arxiu, el 1589, encara que no se sap si va ser o no d'organització dels fons: un registre comptable d'aquell moment només assenyala que es van pagar quatre lliures "a mosèn Rabosté y altres, per l'arxiu".

Carta de població de Reus de l'any 1186

Carta de població de Reus de l'any 1183. Primer document original de Reus

Les activitats de l'Arxiu el 1998

Una de les funcions bàsiques de l'Arxiu, a més de la de la conservació del patrimoni documental és la de la divulgació, sobretot pel que fa els fons històrics municipals, però també de qualsevol altre aspecte del patrimoni històric i de les diverses manifestacions culturals de la nostra societat.

Seguint la línia d'activitats encetada l'any passat, durant el present any s'han fet també un seguit d'actes, ja organitzats per l'Arxiu, o bé amb la col·laboració de

l'IMAC o d'entitats com Carrutxa.

Pel que fa el nombre d'activitats, per ara s'han fet sis exposicions, mentre que de conferències i d'altres actes acadèmics ja s'arriba a la dotzena, amb la qual cosa es pot dir que, tret dels mesos de vacances, la sala d'actes ha estat ocupada gairebé permanentment amb les diverses activitats programades i que s'ha consolidat la sala d'actes de l'Arxiu com a un nou espai cultural per a la ciutat. En síntesi, les activitats realitzades han estat les següents:

- 15 de gener, conferència de Xavier Ferré, sobre *El republicanisme a Reus i Rovira i Virgili*.
- 27 de gener, taula rodona, *Creació versus encàrrec*, organitzada pel Talp Club i l'IMAC.
- Del 3 al 27 de febrer, exposició, *Sant Antoni i el dimoni*, organitzat conjuntament amb Carrutxa.
- Del 5 al 20 de març, exposició, *Olesa sent la*

seva passió, organitzat conjuntament amb Carrutxa.

- 16 de març, taula rodona sobre *Teatre popular a l'entorn de la Passió*, organitzat conjuntament amb Carrutxa.

• 15 d'abril, presentació del llibre de Domènec Solé, *Teresa Vidal Nolla (1897-1988)*, a càrrec de l'autor.

• 17 d'abril, presentació del llibre d'Ezequiel Gort, *Reus al segle XII*, a càrrec de Montserrat Santmartí.

• 20 d'abril, presentació del llibre de Joaquim M. Masdeu, *Calendari festiu de la Selva del Camp*, a càrrec de Salvador Palomar, organitzat conjuntament amb Carrutxa.

• 23 d'abril, audiovisual de Ramon Saumell, *Foc, diables i bèsties... a la Mediterrània*, organitzat conjuntament amb Carrutxa.

• De l'11 al 22 de maig, exposició, *Propostes per a la imatge de l'Oficina Pla Jove*, organitzat per l'IMAC.

• 29 de maig, conferència de Ferran Benach i Eduard Vallory, sobre *Escoltisme avui*, organitzat per l'associació La Mulassa.

• 17 de juny, presentació del llibre de Ramon Aloguin, *Guia de les fortificacions de Tarragona*, a càrrec de l'autor, organitzat conjuntament amb el Col·legi d'Arquitectes de Tarragona.

• 25 de juny, conferència a càrrec de mem-

bres de l'Associació Cultural Africana Tubabu Saua, sobre *El país Dagon*, organitzat per l'IMAC.

• Del 17 de juny al 3 de juliol, exposició, *Guia de les fortificacions de Tarragona*, organitzat conjuntament amb el Col·legi d'Arquitectes de Tarragona.

• Del 21 de setembre al 14 de novembre, exposició, *L'altre modernisme*, amb la col·laboració del Patronat Municipal de Turisme i Comerç.

• 15 d'octubre, conferència de Joan Grau sobre *Les llegendes populars catalanes*, organitzat conjuntament amb Carrutxa.

• 29 d'octubre, conferència d'Assumpta Rosés sobre *Els documents contra la història*.

Algunes de les activitats previstes per a 1999

Tot i que en el seu moment ja s'anirà informant amb més detall, avancem el tema de quatre de les exposicions que estan previstes per a l'any vinent:

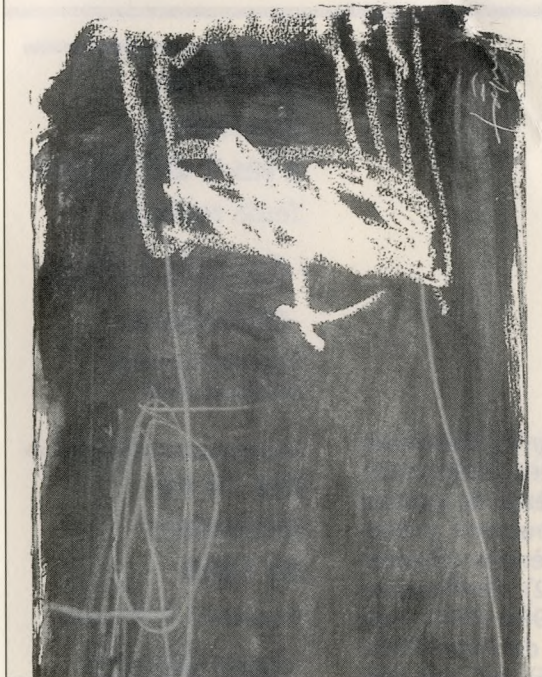
• *Els papers del Prim*, una mostra centrada en la figura del general i la seva família que servirà per presentar a la ciutat l'important fons que recentment ha vingut a enriquir el nostre patrimoni documental.

• *Joan Rebull*, serà l'aportació que farà l'Arxiu als actes de celebració del primer centenari del naixement

La Passió D'OLESA

1998

d'aquest gran artista.
• *L'altre modernisme*, una nova mostra sobre el modernisme local que aportarà més materials per al seu coneixement.
• *La plaça de la Llibertat*, serà un recorregut per la història d'aquest

indret ciutadà, coincidint amb les obres de remodelació que s'iniciaran properament.

Nous documents per a l'Arxiu

Com cada any, els fons documentals, així com

els de la biblioteca i de l'hemeroteca de l'Arxiu Municipal han seguit augmentant.

Per una banda, el fons quantitativament major és el transferit pel mateix Ajuntament, fonamentalment format per la documentació administrativa

Hi ha hagut també diverses donacions de particulars, entre les quals destaca pel seu nombre –vuit caixes– la documentació lliurada pel Sr. Joaquim Ganga Quero, al qui agraïm el seu gest, així com també a totes les altres persones que desinteressa-

amb: **EL DONAT**, disseny industrial
MARSÀ, disseny gràfic

recent, però el fons potser qualitativament més important, tot i que relativament petit pel que fa al nombre total de documents, és el de la correspondència privada del general Prim.

dament han lliurat els seus materials a la ciutat. A més de l'esmentat, són els Srs. Josep Roig, Salvador Palomar, Miquel Salvadó i Enric Aguadé.

ARXIU HISTÒRIC
MUNICIPAL
REUS

11

PRE
MIS
RE
US
99

Premis Ciutat de Reus de Fotografia 1999

XXXIX Medalla Gaudí

XI Mostra Estatal d'Art fotogràfic Contemporani

XII Premi Beca Ciutat de Reus de Fotografia

XXI Premis Literaris Baix Camp

Premi Gabriel Ferrater de Poesia

Premi Antoni de Bofarull de Narrativa

XVI Premi d'Investigació Antoni Pedrol i Rius

XIV Premi Ciutat de Reus de Composició
per a Corals Infants

XIII Beca de Recerca Memorial Josep M. Prous i Vila

II Premi Adquisició d'Art Contemporani

II Beca de Recerca Mediambiental

INSTITUT MUNICIPAL
D'ACCIÓ CULTURAL
REUS

L'Arxiu General Administratiu el 1998

Una de les dependències de l'Arxiu Municipal és l'**Arxiu General Administratiu**, situat al local que va ocupar durant molts anys l'escola Rubió i Ors, al carrer de Rafael de Casanoves.

L'edifici es va remodelar expressament per a la seva nova funció i se l'ha dotat de la infraestructura necessària.

A diferència de l'Arxiu Històric, que és obert al públic, i on s'hi fan una sèrie d'activitats de divulgació, la tasca que fa l'Arxiu Administratiu és principalment, la de tractament de la documentació administrativa municipal i servei de préstec d'aquesta als departaments de l'Ajuntament. És

una feina més de caràcter intern, no tan coneguda, però fonamental pel funcionament de l'Ajuntament. Durant el present any 1998 a l'Arxiu Administratiu s'han realitzat 17 transferències de documentació administrativa procedent de diferents departaments municipals, i 4 transferències pertanyents al fons d'hemeroteca.

El volum total de documentació administrativa que ha estat transferida a l'Arxiu és, aproximadament, d'uns 350 metres lineals de documentació pertanyent a les sèries documentals de Plus-Vàlua (1993), Sortida del Registre General (1976-1993), Factures (1993-1995), Mana-

ments d'Ingrés i Manaments de Pagament (1994-1995), diferents sèries de padrons de contribucions (1990-1998), Llicències urbanístiques (1992), Certificacions d'obres (1984-1994), Fulls declaratoris del Padró d'habitants (1996), així com diferents sèries documentals procedents del departament de Recaptació (1995-1998) i del departament d'Activitats (1992-1993).

El 70% de la documentació transferida a l'Arxiu durant aquest any ja ha estat degudament inventariada i tractada arxivísticament.

El volum total de consultes de documentació administrativa realitzades per part dels diferents departaments a l'Arxiu ha estat d'unes 1.800 consultes, ja siguin comandes d'expedients com d'altres tipus de documentació, de les quals s'han servit el 99%, amb una mitjana diària de 7,3 consultes de documentació a l'Arxiu.

Els percentatges aproximats de consultes per departaments és el següent: 40% departament de Llicències urbanístiques, 20% departament d'Activitats, 20% departament de Recaptació i el 20% restant correspon a altres departaments. ◇

Dia 11 de desembre, a les 8 del vespre

Taula rodona:

Castells i afició castellerà

Organitza Carrutxa.
Col·labora AHM

Dia 14 de desembre de 1998

Presentació de la revista:

Reus Directe

Revista mensual

Dimecres 16 de desembre de 1998 a les 8 del vespre

Conferència:

El Ball de Gralles de Reus

Organitza Carrutxa i IMAC.
Col·labora AHM

Dies 22, 23 i 24 de gener de 1999

Jornades d'estudi:

Els orígens de la cobla

Organitza Carrutxa i IMAC.
Col·labora AHM

Totes les activitats tenen lloc a la Sala d'Actes de l'Arxiu Històric Municipal.

